

1. Mezőkovácsháza története vázlatosan (1)

Mezőkovácsháza Magyarország egyik legnagyobb megyéjében, az 5600 km² területű Heves megyében, az ország DK-i sarkában fekszik.

A város községi területén miniszter Széchenyi hercegi kápolnája a Szász-ér, a régi okmányokban a neve Zanzzer, Zanzzer.

Az első település valószínűleg a 11. századból való. A néplélek 1938-ban lelepet, tanulmányt tették fel a Szász-ér partján. Úgyanekkor Pócs Antal megtelebte az új Kovácsháza 14-15.

település nevéről is. Az első írásos forrás 1463 március 23-án keltezők, melyben szerepel a Kovácsháza nevű hely. Az oklevél arról szól, hogy Kovácsházánál Párkai Dénes, Besenyői Pócs Antal jobbágysága van Kovácsházánál Pócs Antal jobbágysága felállításán. 1514-ben Kovácsháza város.

Olvasókörök Mezőkovácsházán

1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu.

1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu.

1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu.

1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu.

1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu.

1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu.

1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu.

1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu.

1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu.

1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu.

1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu. 1514-ben Pócs Antal jobbágysága felállításán Kovácsháza falu.

Készítette: Varga Hajnalka

3. évfolyam könyvtár-történelem

2003.11.20

1. Mezőkovácsháza története vázlatosan (1)

Mezőkovácsháza Magyarország egyik legnagyobb megyéjében, az 5669 km² területű Békés megyében, az ország DK-i sarkában fekszik.

A város közigazgatási területén mintegy 9km-es szakaszon kanyarog a Száraz-ér, a régi okmányokban a neve Zarazer, Zarrazer.

Az első település valószínűleg a 11. századból való. A régészek 1938-ban telepet, templomot tártak fel a Száraz-ér partján. Ugyanekkor Bálint Alajos megtalálta az ősi Kovácsháza 14-15. századi nyomait is. Az első írásos forrást 1463 március 23-án keltezték, melyben szerepel a Kowachaza név leírva. Az oklevél arról szól, hogy Kovácsházáról Farkas Dénes, Bessenyei Bálint jobbágya jelen van Kunágotán Maróti Lajos és Mátyás birtokba beiktatásán. 1514- ben Kovácsháza virágzó mezőváros, lakosai részt vettek a Dózsa-féle parasztfelkelésben. 1557-58-ban készült török defter jelentése szerint Kovácsháza falu, 32 régi és 2 új házzal.

1596-ban a gyulai vár eleste után a törökök a települést teljesen elpusztították. 1647-ben Ali bég csanádi parancsnok rác jobbágyokat telepített a vidékre, 1686-ban azonban ismét pusztává vált Kovácsháza.

1814-ben Tarnay Mihály szolgabíró azt jelentette, hogy a Kovácsházi-pusztát Bittó Imre bérelte részén 66 kertész családot talált. Ennek a kertészségnek előljárói voltak (bíró, kántor), pecsétet csináltattak. Mindegyik kertész egyformán 27 hold földet kért (összesen 1782 holdat), szerződtetőjük Bittó Imre azonban nem jelentette be. Ez a település lett Mezőkovácsháza. 1833-ban kezdték a parókiát szervezni, ettől az évtől kezdve vezetik az anyakönyvet is.

1835-ben a kovácsházi pusztát ismét a kincstár kezére került.

1850-től kezdtek el a kovácsháziak fuvarozással foglalkozni. Az első két tantermes iskolát 1862-ben építették fel, a ma is fennálló templomot 1879-ben fejezték be. 1883-ban épült meg a Szeged- Kiszombor-Makó-Mezőhegyes-Mezőkovácsháza vasútvonal, mely Mezőkovácsházát bekapcsolta az országos forgalomba, de egyben a fuvarozás visszaesését is jelentette.

1899-ben nyílt meg az első nyilvános könyvtár, melyet a Magyar Királyi Földművelésügyi Minisztérium alapított 171 könyvvel. 1900-ban alapította Fein Salamon az első nyomdát a községben, melynek termékeit még Lengyelországba is exportálták.

Az első világháborúban a településről 900 egyén vonult be, 159 lakos halt meg. A háború alatt kórházat létesítettek mely 20 férőhelyes volt.

1918 november 1-én tüntetések kezdődtek a főszolgabíró és a jegyző lakásánál, valamint az iskola ablakait beverték. A lázongások leküzdésére Görög László szabadságon lévő katonatiszt nemzetőrséget szervezett, mely később Vörös őrséggé alakult át.

1919 március 23-án megalakították itt is a Munkástanácsot és a Direktóriumot, tagjait 1919 április 14-én letartóztatták, majd Aradra vitték őket. 1920-ban a Nagyatádi –féle földreformban 561 igényjogosult részére 665 kataszteri holdat osztottak ki. 1921- ben Pintér János nyomdát létesített, melyet 1950-ig működtetett a család, mikor állami tulajdonba vették és a felszereléseit Makóra szállították.

A második világháború alatt az itt élő 500 zsidó lakost a méntelepen kialakított gettóba zárták, később elszállították őket különböző táborokba. A községbe az oroszok 1944 október 6-án vonultak be. Az év végén már alakulni kezdtek a különböző pártok: a Magyar Kommunista Párt, a Nemzeti –Paraszt Párt, a Szociáldemokrata Párt, illetve a Független Kisgazda Párt és a Polgári Demokrata Párt. Ezek megalakulásuk után létrehozták ifjúsági szervezeteiket is.

Mezőkovácsháza az 1945-56 közötti időszakban elmaradt az országos fejlődési átlagtól. A második világháború után a kormány Mezőkovácsházát vidéki ipartelepítésre jelölte ki. A községben előtte egyetlen középszintű ipari üzem se volt, több mint 1000 iparos működött 25 iparágban. A házak 95 %-a vályogból épült, szoba-konyhás volt, emeletes épület mindössze kettő volt, vízvezetékekkel, fürdőszobával ellátott épületek száma hat.

1946-ban történt meg a község villamosítása.

1952-ben nyitotta meg kapuit a Hunyadi János Gimnázium. 1959-ben került sor a mentőállomás átadására. 1969-ben adták át az 1000 férőhelyes gyógyfürdőt, de ennél jelentősebb esemény az hogy a Népköztársaság Elnöki Tanácsa 18/1969-es rendeletével Mezőkovácsháza és Reformátuskovácsháza községeket Mezőkovácsháza néven egyesítette. 1970 január 1-én a Békés Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága 37/1969-es határozatával Mezőkovácsházát nagyközséggé nyilvánította.

Az 1971-es országos területfejlesztési koncepció Mezőkovácsházát középfokú központnak jelölte ki. Ekkor a község hirtelen nagyfokú fejlődésnek indult. A Mezőgépet 1971-ben nyitották meg, 1972-ben a négyállásos autóbusz állomást építettek, és ekkor került átadásra az SZTK orvosi rendelő is. 1975- ben adták át a MOZAIK áruházat, mely ma is a legnagyobb áruház a városban. 1977-ben ide telepítette gyáregységét az EVIG (Budapesti Egyesült Villamosipari Gépgyár) , ugyanebben az évben alakult a CITÉV (Ciroktermelő és Értékesítő Vállalat). A következő évben a Békéscsabai kötöttárugyár a BÉKÖT is gyáregységet telepített ide. 1984- ben új Rendőrkapitányság épült, a régi épületet a könyvtár kapta meg, illetve ebben az évben építették az új tanácsházát. Az országban megszűntek a járások, Mezőkovácsháza

városi jogú nagyközség lett. Szintén ebben az évben különféle szolgáltatások váltak a lakosság számára elérhetővé, Állami Biztosító, OTP, TOTÓ- LOTTÓ kirendeltségek épültek. 1985-ben épült fel a mai általános iskola. 1986-ben pedig várossá nyilvánították Mezőkövácsházát. A fejlődés még jelenleg is tart: új autóbusz pályaudvart, postát, az 1. számú Általános Iskola számára új ebédlőt a gimnázium számára kollégiumot, új Zeneiskolát, Ifjúsági lakótelepet építettek az elmúlt 17 évben, jelenleg a gyógyfürdőt bővítik még 3 medencével, és a konditerem felújítása folyik. Bár a várost próbálják fejleszteni, sajnos a gyárak folyamatosan zárnak be, a Pannon Liver gyár 2000-ről körülbelül 500 főre csökkentette a munkások számát, ami persze nem csak a kovácsháziaknak jelent problémát, hiszen a munkásokat a szomszédos településekről buszokkal hordták át. A tollfeldolgozó üzem már 5 éve bezárt, 1990-ben egy olasz vállalkozó játékautó összerakó gyárat telepített a községbe, ide körülbelül 200 nő járt dolgozni, 2 éve ez is megszűnt.

2. Olvasókörök, polgári egyesületek, társulatok

Olvasókörnek nevezzük a tagjait olvasnivalóvak ellátó közművelődési egyesületet. (2) Más megfogalmazásban : „ kisebb társadalmi egyesület, amelynek célja ismeretterjesztő és szépirodalmi művek olvasása, és megbeszélése”.(3)

Az olvasókörök története a 16. századig nyúlik vissza. Magyarországon a 18. században francia mintára a radikális értelmiség hozott létre titkos olvasóegyleteket. Ekkor a polgári fejlődés és a nemzeti függetlenedés állt a középpontban, és a nemzet igazi értékének a kiművelt emberfőt tartották. A reformkor nyitányát Széchenyi István fellépése jelentette, aki 1827-ben a műveltség emelésére létrehozta a Nemzeti Kaszinót Pesten. Ennek nyomán tömegesen jöttek létre a kaszinók, olvasókörök, olvasóegyleteket. A szabadságharc leverése után azonban ezek az egyletek csak tengődtek vagy szüneteltették tevékenységüket 1867-ig (4)

A dualizmus kori Magyarországon nem szabályozták törvényi szinten az egyesülési jogot. A polgári társadalom szervezeteinek kialakulását ugyanakkor igen fontosnak tartották a korszak liberális politikusai. Az 1873. április 29-i egyleti nyilvántartást és ellenőrzést szabályozó rendelet a következőt írja: „ azon tényezők közt, melyek alkotmányos államban a nyilvános életre kiváló befolyást gyakorolnak, alig létezik hatályosabb mint az egyesülés, mely a közélet ébresztése és fejlesztése és fejlesztése által azt nagymértékben mozdítja elő. Az 1875 május 2-án kelt belügyminisztériumi körrendelet megkülönböztet politikai, humanisztikus, nyereszkesedési, közművelődési és gazdasági egyleteket. Nemzetiségi egylet

csak mint irodalmi és közművelődési egyesület alakulhatott. Politikai és munkásegylet tagja csak magyar állampolgár lehetett, s ezek fiókegyletet nem alakíthattak.

A századfordulóra a gyors fejlődés következtében 4000 egyesület működött 1097 helyiségben, ezek közül a két legelterjedtebb az olvasó (25%), és a társaskörök (23%).(5)

Az első világháború alatt újabb visszaesés figyelhető meg az egyesületi életben.

A háború után újabb fellendülés figyelhető meg. A körök legfontosabb dokumentuma az alapszabály, melyet 1948 előtt kötelező volt felterjeszteni a Belügyminisztériumhoz.

A második világháború alatt nagy nyomás nehezedett az olvasókörökre, megszigorodott a hatósági ellenőrzés, az anyagi nehézségek miatt nehezen tartották fenn magukat.

1951-ben az olvasóköröket beszüntették.(6)

A 80-as évek végén a diktatúra puhulásával indult újra az egyesületi élet Magyarországon, az olvasókörök önkéntes társulásából jött létre 1991-ben az olvasókörök szövetsége, melynek célja a körök bekapcsolása az ország kulturális életébe, továbbképzések szervezése, találkozók kezdeményezése és támogatása kiránduló csoportok szervezése.(7)

3. Olvasókörök Mezőkovácsházán

Az első egyesület Mezőkovácsházán a Népkör volt, melyet 1881-ben alapítottak, és 1888-ban Kaszinóvá, majd 1907-ben pedig Iparosok és Kereskedők Otthonává alakult át.(8) Ez az egyesület 1935-ben még működött,(9) de már 1940-ben nem (10), pontos adat a megszűnés időpontjáról nincs.

A Polgári Olvasókör 1893-ban alakult, majd 1906-ban átalakult Függetlenségi és 48-as Olvasókörre (11). 1923-ban felfüggesztette a tevékenységét, mert nem talált helyet, majd 1930-ban újra működni kezdett,(12) 1940-ben még működött, de további adat nincs.

3.1 Népkör

1881-ben alapították. Célja: „a művelt társasági szórakozás, a józan értelmiség terjesztése, a nem tiltott hírlapok és könyvek olvasása, ebből kifolyólag a magyar irodalom és művészet, valamint az okszerű gazdálkodás tetteles pártolása és terjesztésében összpontosul.”(13)

A Népkör minden tagja tanácskozási és választási joggal bírt, azonban ezeket csak személyesen gyakorolhatta. A kör által tartott hírlapokat és könyveket olvashatta, a hírlapokat csak az olvasóteremben, mert ezeket nem lehetett kölcsönözni. A könyveket kölcsönözhetette,

sértetlen állapotban kellett visszahozni azokat, a határidőt szigorúan betartatták, minden egyes késedelmi napért egy krajcár bírságot fiztettek.

A tagok a kör helyiségeibe vihettek be idegent, a látogatási naplóba a bevezető tag nevét és a bevezetett idegen nevét be kellett írni, a vendégjog nyolc napig tartott.

3.2 Kaszinó

1888-ban alakult. Célja: „Mezőkovácsháza és vidékének művelt társadalmi osztályának érintkezési központul szolgálni, társas szórakozást megnyitni, közhasznú célokot és közművelődési érdekeket érvényesíteni. Működési köréből a felekezeti és politikai tevékenység azonban kizáratik.”(14)

Tagja lehetett minden tisztességes magaviseletű, feddhetetlen jellemű és előéletű önálló férfi, ha a Kaszinónak legalább két tagja ajánlotta. A felvételtől a választmány határozott, de a határozathozatalhoz legalább a választmány felének jelenléte kellett. A döntést viszont nem kellett megindokolniuk. Nemleges válasz esetén a közgyűléshez lehetett fellebbezni.

Kétféle tagság volt: a rendes tagok három évi kötelezettséggel évenként 5 frt-ot, a pártoló tagok szintén három évi kötelezettséggel évenként két frt díjat fizettek.

A pártoló tagok joga csak a hírlapok és a könyvek használatára terjedt ki. A rendes tagok választhattak a közgyűlésen, vehettek fel és ajánlhattak új tagokat, és csak ők vezethettek be vendéget.

Vendégek csak vidékiek lehettek, akik 30 napon túl nem tartózkodhattak a helyiségben.

3.3 Iparosok és Kereskedők Otthona

1907-ben alakult. Célja: „Az iparosok és kereskedők, valamint azok alkalmazottjai művelődésének és előmozdításának elősegítése, a szakértelem fejlesztése, a szorgalom és munkásságra ösztönző és hasznos szórakozás.”(15)

Tehát ez már az iparosok és kereskedők érdekvédelmi egylete volt.

A tagságnak is csak szakmai kötöttsége volt, tehát csak iparosok és kereskedők, valamint azok alkalmazottjai lehettek tagok. A tagok négyfélék lehettek:

Rendes tag lehetett minden Mezőkovácsházán lakó iparos vagy kereskedő és ezek alkalmazottjai, aki a választmány két tagja ajánlására felvétetik az otthon összes kedvezményét élvezhette.

Pártoló tag lehetett minden ipar és kereskedelem barát, aki évi két korona tagsági díjjal hozzájárult az egyesület vagyonához.

Alapító tag az lehetett, aki az otthon alaptőkéjét 20 koronával gyarapította.

Tiszteletbeli tagokká azokat választották a közgyűlés által, akik az otthonalapítása vagy felvirágoztatása során kiváló érdemet szereztek.

Szavazati joguk csak a rendes tagoknak volt.

Könyvtárat rendeztek be, amibe különféle szak és ismeretterjesztő folyóiratokat járattak.

Felolvasásokat, előadásokat, zártkörű mulatságokat, és a tagoknak olcsó szaktanfolyamokat tartottak.

3.4 Polgári Olvasókör

1893-ban alakult, célja az értelmiség és társas művelődés fejlesztése, hasznos és kedélyes szórakozásra alkalmat nyújtás. A kártyajátékot viszont tiltották.(16)

Könyvtárat is alapítottak, és hírlapot is járattak. Könyvtárnokot is választottak, akinek az volt a feladata, hogy a könyvtárat a könyvtári szabályzat értelmében kezelje, gondozza a hírlapokat, felügyeljen a vendég és panaszkönyvekre, és a kör levéltárát a titkárral együtt felelősség terhe alatt végezze.

A kör tagja lehetett minden önálló, becsületes és rendes magaviseletű ember, viszont a gyerekeket és a nőket kizárták. A tagokon belül megkülönböztetünk rendes és pártoló tagokat, a tagság három évig tartott, a rendes tagok évi három forint a pártoló tagok 1 forint 30 krajcárt fizettek. A választmány tíz tagból állt.

3.5 Függetlenségi és 48-as Olvasókör

1906-ban szervezték meg, célja társalgás közben megismertetni Magyarország alkotmányát, hogy minden honpolgár megismerje jogait és kötelességeit, egymás felvilágosítása a hazánkat, megyénket és községeinket érintő ügyekben.(17) Tehát ez az olvasókör már politikai tevékenységet is lehetővé tesz. Ezen kívül a társas élet kedélyesebbé tétele, ünnepek alkalmával társas összejövetelek és táncestélyek rendezése. Magalakulásakor a Hangya Szövetkezetben volt a társalgó helyisége. Könyvtárhelyiségük is volt.

Tagja lehetett minden becsületes jellemű önálló honpolgár, a kör tagjai kötelesek voltak az alapszabályokat és a közgyűlés határozatait betartani. Új tagot minden tag ajánlhatott. A kizárás oka elhalálozás, Mezőkovácsházáról való elköltözés, erkölcstelen, tisztességtelen magaviselet.

A tagsági díj évi két korona melyet félévenként előre kell kifizetni. A rendes tagokkal egy háztartásban élő férfi vagy nő az évi tagdíj felét fizette. A kör elnöke Görög László volt.

Ügyintéző szervei a közgyűlés és a választmányi gyűlés. A közgyűlés feladata: a tisztségviselők, a választmányi és tiszteletbeli tagok választása, az évi költségvetés megállapítása, számadások vizsgálata, az évi jelentések meghallgatása, a hozzá fellebezett ügyekben való határozat. Évenként egyszer gyűltek össze, de tíz tag indítványára rendkívüli közgyűlést hívtak össze.

A választmány feladata: a tagok felvételében való határozás, összejövetelek táncestélyek tartása, hírlapok folyóiratok megrendelése. Minden hónapban egyszer hívták össze, az elnök, vagy alelnök elnökletével.

A következő adatunk 1930-ból van.(18) Görög László mezőkovácsházi lakos, foglalkozását tekintve ügyvéd bejelenti, hogy a Függetlenségi és 48-as olvasókör új tisztkart választott, és új helyiségbe költözött.

Ebben a forrásban az is megtalálható, hogy 1923-ban megszüntették tevékenységüket, mert nem tudtak helyet szerezni.

1930 február 2-án volt a választás, az alapszabályok 13. Paragrafusa értelmében. (az alapszabályokat nem küldték el).

A volt elnököt Priskin Mihályt díszelnöknek, Gigacz Józsefet háznagynak választották meg. A választáson még részt vett Görög László elnök, Zsótér János alelnök, a titkár Tóth Pál községi írnok volt, ellenőr Józsa János, Pénztárnok Deák Péter, ezen kívül három számvizsgáló, és 10 választmányi tag.

A Grünvald Márton-féle ház földszintjén bérelnek két szobát, és február 16-tól folytatják a működésüket.

1935- ből van a következő forrásunk(19), amikor a közgyűlésen megint új tisztkart választottak. Ezen részt vett egy Díszelnök Mikite István, az elnök megint Görög László volt, alelnök Árvai János, titkár Bodáczky László, a pénztárnok deák Péter. Itt már számvizsgáló bizottsági tagok vannak és nem hárman hanem heten. Ugyanígy az ellenőrök száma is kibővült egyről nyolcra, és a választmányi tagoké is tízről húszra. Ebből arra lehet következtetni, hogy a kör népszerűbb lett és többen járnak oda.

Ennek az érdekessége, hogy két könyvtárost is választottak: Stefanideyz Andrást, és Jaszicsek Andrást.

A két helyiség közül az egyikben lehetett a folyóiratokat olvasni, de haza nem lehetett vinni. Az alapszabály szerint a kör helyiségében a tagok kötelesek voltak illedelmesen viselkedni, őrködni a rendre, a kör hírnevét megóvni, és oda hatni, hogy a község jóindulata és tisztelete a kör részére biztosítsák.

Az 1940-es kimutatás szerint a kör még működött, de további adatot nem találtam róluk.(20)

3.6 Kezdeményezés Agrárszocialista olvasókör létrehozására

1891- ben kezdeményezés történt Agrárszocialista Olvasókör megszervezésére, de a főispán javaslatára a belügyminisztérium nem engedélyezte, mert tudomására jutott a kör szocialista elveket terjesztett volna, és a munkásnép felizgatása céljából alakult volna.(21)

1891- ben Munkáskör megalakításával is próbálkoztak, de a főszolgabíró nem engedélyezte, mert a belügyminisztériumi rendelet betiltott minden munkásgyűlést. Viszont gyanította, hogy a tilalom ellenére is lesz próbálkozás a gyűlés megtartására, ezért a járőröket utasította hogy többet cirkáljanak, illetve a szegedi parancsnokságról kért 12 csendőrt májusban, akiket csak szeptemberben vontak vissza.

Jegyzetek:

1. Mezőkovácsháza története / szerk.: Mucsi Tiborné. Mezőkovácsháza, 2001. 15-132p.
2. Magyar értelmező kéziszótár / szerk. Juhász József et.al., Bp., Akad. Kiad. 1980. 1035p.
3. A magyar nyelv értelmező kéziszótára, V./ szerk.: A MTA Nyelvtudományi Intézete, Bp., Akad.Kiad. 1987. 387 p.
4. Történelem 1789-1914/ Herber, martos, Moss Tisza. Reáltanoda Alapítvány, 1997.122p.
5. A magyarok krónikája / szerk.: Glatz Ferenc. Bp., Officina Nova, 1995. 457 p.
- 6.Uo. 647p.
7. Benke László: Az olvasókörök feltámadása = Ring, 1992. 27sz. 10-11p.
- 8.CSML 78/881, 142/888, 913/907
9. BML 4367/1935
- 10.BML 6697/1940
11. CSML 144/893, 88/906
12. BML 1133/1930
- 13.CSML 78/881
- 14.CSML 142/888
- 15.CSML 913/907
- 16.CSML 144/893
- 17.CSML 88/906
- 18.BML 1133/1930
- 19.BML 4367/ 1935
- 20.BML 6697/1940
- 21.BML 906/1891

IV 3-436 5208/1930, 1133/1930, 4367/1935, 906/1891, 142/888, 913/907, 6697/1940

Felhasznált irodalom:

1. Mezőkovácsháza története / szerk.: Mucsi Tiborné. Mezőkovácsháza, 2001. 15-132p.
2. Mezőkovácsházáról Mezőkovácsháziaknak / szerk. Balogh György. Mezőkovácsháza 1987. 5-25p.
3. Emlékkönyv Mezőkovácsháza község alapításának 150. Évfordulójára / szerk. : Dankó Imre Mezőkovácsháza, 1964. 5-20 p.
4. A magyarok krónikája / szerk.: Glatz Ferenc. Bp., Officina Nova, 1995. 457 p.
5. A magyarországi egyesületek címtára / szerk. Pór Edit. 1. Köt. Vidéki egyletek és körök, Művelődéskutató Intézet, 1988. 267-271 p.
6. A magyar nyelv értelmező kéziszótára, V./ szerk.: A MTA Nyelvtudományi Intézete, Bp., Akad.Kiad. 1987. 387 p.
7. Magyar értelmező kéziszótár / szerk. Juhász József et.al., Bp., Akad. Kiad. 1980. 1035p.
8. Benke László: Az olvasókörök feltámadása = Ring, 1992. 27sz. 10-11p.
9. Történelem 1789-1914/ Herber, martos, Moss Tisza. Reáltanoda Alapítvány, 1997.122p.

Levéltári Források:

Csongrád Megyei Levéltár:

1/ 78/881, 142/888, 144/893, 88/ 906, 913/907, 288/895

Békés Megyei Levéltár Gyulai Rész:

IV.B 436 5208/ 1930, 1133/1930, 4367/1935, 6697/1940, 3600/1930, 906/1891

